

Koulumuistoja Mäntsälästä

Koulunkäyntini aloitin 1951 menemällä kansakouluun. Kansakoulua kävin neljä luokkaa Mäntsälän Sääksjärvellä Purolan koulussa. Sääksjärvi on pitkä kylä, kylässä oli vielä 1950-luvulla kolme kansakoulua, koulut olivat kylän etelä- ja pohjoispäässä sekä keskikylässä. Kaksi niistä oli ns. supistettuja kansakouluja. Purolan koulu oli kylän eteläpäässä ja oli toinen näistä supistetuista kouluista. Supistetussa koulussa oli vain yksi opettaja. Opettajalla piti olla yläkansakoulun opettajan pätevyys. Hän hoiti siis sekä ala- että yläkoulun eli kaikkien vuosiluokkien opetuksen. Käytännössä tämä oli mahdollista, kun koulu oli järjestetty seuraavasti; alaluokat eli kolme alinta luokkaa, aloittivat koulun jo elokuun puolivälissä ja kävivät koulua joka arkipäivä kuukauden verran. Syyskuun puolivälistä toukokuun puoliväliin alaluokat kävivät vain yhtenä päivänä viikossa koulua ja yläluokat muina arkipäivinä. Yläluokilla oli siis jo tuolloin viisipäiväinen kouluviikko. Toukokuun puolivälistä noin kesäkuun puoliväliin alaluokat kävivät taas vajaan kuukauden verran koulua joka päivä. Yläluokkien kesäloma alkoi siis jo toukokuussa. Käytännössä kolmen luokkatason opetus yhtaikaa tapahtui niin, että yksi luokka teki itsenäisesti laskutehtäviä, toinen kirjoitti ja kolmannen ryhmän kanssa opettaja kävi opetuskeskustelua. Kaikki tapahtui yhdessä ja samassa luokkahuoneessa. Tällainen koulu toimi aivan hyvin, kun oppilaita oli hyvin vähän, minun luokallanikin oli vain neljä poikaa. Supistetussa koulussa opettajalla oli harvoin yli 20 oppilasta yhtaikaa luokassaan. Jos koulupiirissä oli yli 30 oppilasta, kunnan pitikin perustaa kansakoulu, jossa on erikseen alakoulun ja yläkoulun opettaja. Supistettu kansakoulu

olikin tarkoitettu harvaan asutuille seuduille, jotta pienten oppilaiden koulumatkat eivät muodostuisi kovin pitkiksi.

Jotta meillä supistetun koulun käyneilläkin olisi mahdollisuudet päästä oppikouluun, opettaja piti toukokuussa iltpäivisin niille neljäs- ja viidesluokkalaisille, jotka olivat menossa oppikoulun pääsykokeisiin lisäharjoitusta ja valmennusta. Se oli sen ajan tukiovetusta. Johtuiko sitten meidän oppilaiden hyvyydestä, opettajan erinomaisuudesta vai pienistä opetusryhmistä, mutta meidän "vain" supistetun koulun käyneiden ei tarvinnut hävetä taustamme oppikoulussa. Kansakoulunopettajamme, Sortavalan seminaarin käynyt Elsa Penttinen oli kyllä erinomainen opettaja. Varsinkin laskennon ja suomenkielen opetus oli mieleenjäävää. Esimerkkinä muistan varmasti koko ikäni sen, kun hän opetti, että summa kerrotaan luvulla niin, että jokainen yhteenlaskettava kerrotaan tällä luvulla ja näin saadut tulot lasketaan yhteen. Kun tämän osasi, polynomilaskenta ei oppikoulun algebran tunneilla ollut ensinkään vaikeata. Elsa opetti myös aina käyttämään oikeita ja suomenkielisiä käsitteitä, kuten esim. summa, tulo, yhteenlaskettava jne. Nykykoulun matematiikan opetuksessa tästä olisikin paljon opittavaa. Siihen aikaan kansakoulussa ei ollut matematiikka vaan laskentoa. Ei puhuttu plus- eikä miinusmerkeistä, vaan käytettiin sanoja ynnälasku ja siitäpoislasku. Ne olivat lapsille selkeitä. Kun käsitteet oli opittu oikein, niihin liittyvät asiatkin olivat opittavissa.

Purolan koulu muuttui kaksiovetajaiseksi kansakouluksi 1950-luvun lopulla. Koulurakennus saneerattiin 1964, laitettiin keskuslämmitys, vesijohdot ja viemärit. Minulla oli onni olla mukana rakennuksella tuolloin kesätöissä. Mutta suuret ikäluokat vanhenivat, maaseudun väki väheni, Purolan koulukin lakkautettiin jo 1960-70 lukujen vaihteessa ja rakennus luovutettiin kyläyhdistyksen käyttöön

Pääsykokeet ja oppikoulu

Oppikoulun pääsykokeeni Mäntsälän yhteiskoulussa olivat kesäkuun alussa 1955. Mäntsälän yhteiskoulu oli perustettu syntymävuoteni 1945, se oli kunnan omistama yksityis-oppikoulu. Koulu oli saanut lukio-oikeudet 1954, siis oikeuden järjestää ylioppilaskirjoituksia. Näin 1955 pyrittiin 8-luokkaiseen oppikouluun, joka päättyi sitten ylioppilaskirjoituksiin. Koulun kyllä voi keskeyttää viidenteen luokkaan ja ottaa keskikoulun päästötodistuksen ja jatkaa opintoja jossain keskiasteen opistossa tai siirtyä työelämään.

Oppikoulun pääsykokeet olivat silloin kaksipäiväiset. Kokeissa oli kirjoitus- ja lukutehtäviä. Oli ainekirjoitusta sekä sanelun- ja muistinmukaan kirjoitusta. Matematiikkaa ei pääsykokeissa ollut, mutta laskentoa oli monessa muodossa. Oli päässä laskuja, mekaanisia ja sanallisia tehtäviä sekä laatu-muunnoksia.

Aikaisemmin oppikoulun pääsykokeissa oli testattu muitakin asioita kun äidinkieltä ja laskentoa. Tehtäviä oli ollut muun muassa myös maantiedosta ja uskonnosta. Minun aikanani pääsykokeissa ei ollut enää muuta kuin äidinkieltä ja laskentoa.

Neljä luokkaa kansakoulua ja 5-luokkainen keskikoulu vastasivat nykyistä 1970-luvulla Suomeen tullutta 9-vuotista peruskoulua. 8-luokkaisen oppikoulun luokat VI – VIII muodostivat lukion. Siis oppikoulun silloinen VII luokka vastasi peruskouluaajan luokallisen lukion 2. luokkaa ja luokattoman lukion toisen vuoden oppilaita, joita nykylukioissa kutsutaan opiskelijoiksi.

1950- ja 1960-luvuilla koululuokat merkittiin aina roomalaisilla eikä arabialaisilla numeroilla niinkuin tänä päivänä. Nykyiseen peruskoulu- ja lukiosysteemiin verrattuna oleellisesti ero oli kuitenkin siinä, että kansakoulun jälkeinen oppikoulu oli oppilaille maksullinen. Koulussa oli lukukausimaksut,

kaikki koulutarvikkeet: oppikirjat, kynät, kumit, vihkot, piirustuspaperit jne oli jokaisen oppilaan itse ostettava kirjakaupasta. Mäntsälässä oli yksi kirjakauppa, siellä olikin aina lukuvuoden alkaessa pitkät jonot, kun oppikoululaiset hankkivat kirjojaan. Myös kouluruoasta oli maksettava erikseen, edes ruoka ei sisällynyt lukukausimaksuun. Ei myöskään ollut yhteiskunnan erikseen kustantamia koulukuljetuksia. Mäntsälässä oli monta liikennöitsijää ja sen mukana hyvät linja-autoyhteydet, joten kouluun kyllä pääsi maksamalla itse matkat. Moni, kuten minä, kulki koulumatkat ainakin syys- ja toukokuussa polkupyörällä. Minulla koulumatka kotoa koululle oli 11 km, pyörällä se kesti vajaan puoli tuntia. Koulun maksullisuus olikin tuolloin monelle oppikoulunkäynnin esteenä. Useassa perheessä vanhemmat tinkivät paljon omasta elintasostaan, jotta lapsilla olisi mahdollisuus käydä koulua. Lähes kaikissa lapsiperheissä oli myös enemmän kuin yksi lapsi, joten heidän kouluttaminen oli monille vanhemmille suuri uhraus.

Ehnroosin koulu

Oppikoulun kaksi ensimmäistä luokkaa kävimme alkuperäisessä Ehnroosin koulussa. Koulu oli ollut Mäntsälän ensimmäinen kansakoulu. Se rakennettiin 1870. Koulun rakentaminen sai alkunsa, kun Mäntsälän kirkkoherra, rovasti Abraham Ehnroos testamenttasi sitä varten lahjoitusrahaston. Rovasti Ehnroos kuoli 1863, hänellä ei ollut lapsia, siksi hän oli testamentannut 12 000 hopearuplaa siten, että ne olivat tuomiokapitulin hallussa ja rovastin leski Sophie Ehnroos sai käyttää korot elämiseensä. Lesken kuoltua rahasto käytettäisiin “ylhäisempää kansakoulua varten”. Rovastin sukulaiset eivät tietenkään hyväksyneet tällaista testamenttia, mutta senaatin oikeusosasto ratkaisi asian keisarin nimissä rovasti Ehnroosin tahdon mukaisesti. Leskirouva Sophie Ehnroos luopui kuitenkin oikeudestaan korkoihin

ja halusi, että rahasto käytettäisiin jo hänen elinaikanaan koulun rakentamiseen. Mäntsälässä rakennettiin samanaikaisesti uutta

Kuvassa rovasti Ehnroosin testamentin varoilla rakennettu Mäntsälän ensimmäinen kansakoulu. Se valmistui vuonna 1870 ja toimi kansakouluna vuoteen 1951 asti. Sen jälkeen rakennus oli Mäntsälän yhteiskoulun käytössä. Se purettiin yhteiskoulun uuden rakennuksen valmistuttua 1959.

tiilikirkkoa ja kun entinen hirsinen kirkko oli purettu sen hirret käytettiin sitten Ehnroosin koulun rakentamiseen. Koulun vihkiäiset pidettiin pyhäinpäivänä 1870. Koulu oli tarkoitettu kaikille pitäjän lapsille, jotka osasivat jo lukea ja osasivat myös Lutherin pienen katekismuksen. Koulu oli komea kaksikerroksinen rakennus. Sitä pidettiin aikanaan yhtenä komeimmista maalaiskansakouluista.

Mäntsälään valmistui uusi keskuskansakoulu 1951. Tällöin vanha Ehnroosin koulurakennus jäi oppikoulun käyttöön. Tämä uusi keskuskansakoulukin liittyy minun koulumuistoihini siten, että kun olin 1964 opiskelijapoikana kunnalla kesätöissä, yksi tehtävä oli olla maalaamassa keskuskansakoulun ikkunanpokia.

Alkuperäisen Ehnroosin kansakoulun historiallinen rakennus purettiin valitettavasti välittömästi, kun uusi Mäntsälän yhteiskoulun rakennus oli valmistunut 1959. Paikalle pystytettiin 1961 muistomerkki, muistomerkin nykyisessä nimilaatassa on kuin historian oikusta ja nykyajan perspektiivittömyyttä korostaen kirjoitusvirhe, Ehnroos on kirjoitettu Ehroos.

Koulutyötä monessa “toimipisteessä”

Oppikoulun kolmannen luokan kävimme sitten Mäntsälän hautausmaan vieressä vanhan Porvoontien varressa olevassa Mäntsälän yhteiskoulun 1947 rakennetussa alunperinkin väliaikaiseksi tarkoitettussa koulutalossa. Rakennuksessa oli viisi luokkahuonetta, siis huone jokaista vuoden 1947 keskikoulu-luokkaa varten. Vuonna 1957 siihen mahtuivat vain III-V luokat rinnkkaisluokkineen. I - II luokat olivat edelleen Ehnroosin koulussa ja lukioluokat pappilan tiloissa. Rehtorin kansliakin oli rehtorin kotona Ruokailut pidettiin entisessä kunnantuvassa, nykyisessä pitäjänmuseossa, jota Mäntsälä Seura parhaillaan entisöi. Voimistelutunnit, silloin kun oli sisäliikuntaa, pidettiin Mäntsälän Urheilijoiden hallinnoimalla Seurojentalolla. Talo oli entinen Suojeluskuntatalo. Se oli ollut vain 25 vuotta aiemmin viikon ajan Suomessa päivän uutisten pääpuheenaihe. Talohan oli ollut helmi- maaliskuun vaihteessa 1932 Mäntsälän kapinaan osallistuneiden kokoontumispaikka. Mäntsälän kapina oli sellainen mediatapahtuma, että silloin alettiin julkaista jo päivällä painettavaa sanomalehteä, ILTA-SANOMIA. Siihen ehtivät aamun kapinatapahtumat, joten ne olivat luettavissa jo samana päivänä. Nämä jumppasalimme tapahtumat liittyivät myös Suomen Yleisradionkin historiaan, nimittäin 2.3.1932 tasavallan presidentti Svinhufvud piti kuuluisan puheen radiossa, joka sitten lopettikin kapinan. Puhe oli ensimmäinen tasavallan presidentin pitämä radiopuhe. Vielä tästä Mäntsälän

Urheilijoiden eli MU:n Seurojentalosta eli Seuriksesta sen verran, että se oli myös tunnettu tanssipaiikka. Parhaimmillaan lauantaisin siellä oli useita tuhansia tanssijoita. Itsekin ehdin Seuriksella nähdä ja kuulla livenä tangolegenda Olavi Virtaa.

Uuteen koulutaloon

Mäntsälän yhteiskoulun tilaongelmat olivat kunnan päättäji-en tiedossa ja uutta rakennusta suunniteltiin. Uuden koulutalon valmistumista viivästytti kiistely koulun tontista. Maata yritettiin ostaa ensin seurakunnalta, sitten Mäntsälän kartanolta. Monien vaiheiden jälkeen koulu päätettiin rakentaa sittenkin Ehnroosin vanhan kansakoulun viereen. Paikka oli erinomainen, se oli lähellä kunnantaloa, kirkkoa ja 1953 valmistunutta keskusurheilukenttää. Syksyllä 1958 neljännellä luokalla pääsimme oppitunneille uuteen koulurakennukseen. Seuraavana vuonna valmistui vielä siipirakennus, jossa oli voimistelusalit ja ruokala. Kaikki koulun toiminta tapahtui nyt samassa rakennuksessa niin oppi- ja voimistelutunnit, ruokailut kuin vessassa käynnitkin. Uudessa koulussa oli nimittäin sisävessat. Kaikissa aikaisemmissa kouluissani oli aina ollut vielä ulkokuuressit. Rehtorillakin oli nyt kansliansa koululla. Uuden koulun vihkiäiset pidettiin 20.9.1959, juhlapuheen piti kouluhallituksen pääjoh-taja Reino Oittinen.

Tässä koulurakennuksessa kävin sitten kouluni loppuun ja kirjoitin ylioppilaaksi. Ylioppilastodistuksen sain hel-luntailauantaina 1963 uudelta rehtorilta Pekka Aukialta, joka oli tullut Mäntsälään rehtoriksi edellisenä syksynä. Hän oli uskonnon ja sielutieteen opettaja. Aukia oli koulunuudistuksen innokas ajaja ja koulun kehittäjä. Hänen rehtoriaikanaan hankittiin uutta opetusvälineistöä ja Mäntsälään taisi tulla maaseudun ensimmäinen kielistudiokin. Nykyisin tämän Mäntsälän yhteis-koulun rakennuksen nimi on taas Ehnroosin koulu ja siinä toimii

nyt peruskoulun luokat 7-9. Koulu-uudistus Mäntsälässä meni niin, että 1972 yhteiskoulusta muodostettiin Mäntsälän kunnallinen keskikoulu ja Mäntsälän lukio. Kun vuonna 1976 siirryttiin peruskoulujärjestelmään kunnallisesta keskikoulusta tuli sitten Mäntsälän peruskoulun yläaste. Meidän vuoden 1962-63 fysiikanopettajastamme Rauno Venäläisestä tuli keskikoulun ja sittemmin yläasteen rehtori ja Pekka Aukia jatkoi lukion johdossa vuoteen 1985 asti. Mäntsälän lukio on siirtynyt sittemmin vuonna 2007 uuteen omaan erilliseen rakennukseen.

Riemuylioppilaiden luokkakokous

Me vuoden 1963 Mäntsälän yhteiskoulun ylioppilaat kokoonnuimme pitämään 50-vuotisluokkakokoustamme Mäntsälään torstaina 30.5.2013. Läsnä oli 14 uutta riemuylioppilasta, mukana oli myös rehtorimme Pekka Aukia. Meidän luokkamme oli ensimmäinen, jonka Pekka Aukia on lakittanut. Abeja 1963 Mäntsälässä oli 26. Kahdeksan vuotta aikaisemmin meitä oppikoulun aloittaneita oli ollut kaikkiaan 80 eli kaksi 40 oppilaan rinnakkaisluokkaa. Koko maassa ylioppilaiden määrä ylitti 1963 ensimmäisen kerran 10 000:n rajan. Nykyään ylioppilaita on vuosittain yli 30 000. Tätä 50 vuoden takaista tilannetta kuvaa hyvin sekin, että meidän silloisten ylioppilaiden vanhemmista kukaan ei ollut ylioppilas. Elettiin aikaa, jolloin sodan jälkeinen jälleenrakennus oli ohi ja alettiin vasta kehittää nykyistä hyvinvointiyhteiskuntaa. Tuli 5-päiväinen työviikko, alettiin suunnitella uutta koulujärjestelmää, jossa yhteiskunta takasi kaikille maksuttoman keskikoulua vastaavan koulutustason. Eli alettiin suunnitella peruskoulua. Se tuli sitten lisäämään lukiolaisten ja ylioppilaiden määrää.

Luokkakokouksemme kokoonnuimme nykyisin Mäntsälän kansalaisopiston käytössä olevalle entiselle kunnatalolle.

Kevään 2013 riemuyltioppilaat eli 50 vuotta aikaisemmin ylioppilaaksi kirjoittaneet tapasivat vanhalla koulullaan. kirjoittaja kolmas vasemmalta.

Sieltä siirryimme Ehnroosin kouluun, eli kouluun, jossa me olimme aikoinaan käyneet lukion. Koulussa toimii nyt peruskoulun yläaste, koulua on saneerattu ja laajennettu. Koulu oli paljon muuttunut, ja kuinka ollakaan, koulussa on nyt homeongelma. Ja sitä pitää ruveta kesällä 2013 korjaamaan, opettajien piti raivata luokkansa tyhjiksi, jotta remonttimiehet pääsevät töihin.

Entiseltä yhteiskoululta siirryimme pitäjätupaan, eli sinne jossa olimme ruokailleet oppikoulun alkuvuosina. Sitä saneerattiin parhaillaan museoksi. Kävimme myös Mäntsälän yhteiskoulun ensimmäisessä omassa 1947 valmistuneessa koulurakennuksessa, siinä jossa vietimme oppikoulun III luokan. Rakennus on edelleen käytössä, yhteiskoululta vapauduttua siinä toimi kansalaiskoulu nyt se on pikkulasten päiväkotina.

Menimme vielä talvella 2013 eläkkeelle siirtyneen luki-

on rehtorin Teuvo Mäkisen johdolla tutustumaan nykyiseen Mäntsälän lukioon. Siellä sovimme uuden rehtorin Tuula Ilvosen kanssa, että kevään ylioppilasjuhlan ohjelmaan otetaan myös rehtorin ja uuden ylioppilaan puheen lisäksi myös riemu-ylioppilaan eli 50 vuotta sitten lakkinsa saaneen ylioppilaan puhe. Puheen pitäjäksi valittiin tämän artikkelin kirjoittaja. Tämä kirjoitus onkin laadittu Mäntsälän lukion lakkiaisissa 1.6.2013 riemuylioppilaana pitämäni puheen pohjalta.